

ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ПОТЕНЦІАЛУ КУЛЬТУРИ НА ЗЛАМІ ЕПОХ ПОСТМОДЕРНУ І МЕТАМОДЕРНУ

*Гула Євген Петрович,
професор кафедри рисунка та живопису
evgenush.gula@gmail.com*

*Осадча Алла Миколаївна,
старший викладач кафедри рисунка та живопису,*

*Пільгук Олеся Анатоліївна,
старший викладач кафедри рисунка та живопису,
Київського національного університету технологій та дизайну,*

Вивчення хронології світової культури у сучасний період часу є досить еkleктичним дослідницьким питанням, оскільки знаходиться на перехресті багатьох наукових дисциплін – як власне культурології, так і мистецтвознавства, соціальної філософії, історії та значного числа інших гуманітарних сфер. Звернувшись до історії ХХ ст. й нинішнього часу, можна, узагальнивши значне число наукових концепцій, стверджувати, що перша половина минулого сторіччя пройшла у рамках культурного стилю модерну, друга половина – постмодерну, а нинішній час називається або пост-постмодерном (цей термін може вважатися досить суперечливим, оскільки де-факто пов'язаний із подвійною повторюваністю) або, що видається більш обґрунтованим, метамодерном. Водночас не варто стверджувати, що епоха постмодерну вже пройшла, оскільки її базові характеристики можна зустріти в літературі, художньому мистецтві, а також естетичних канонах західного світу в цілому.

Говорячи про злам культурних часів постмодерну і метамодерну, ми не можемо провести чітку хронологічну межу між вказаними періодами, тим більше що ці епохи значною мірою є поєднаними. Вивчення зазначеного питання ускладнюється ще й тим, що значне число національних культур у світі знаходиться як в мета-, так і в постмодерній епосі, а окремі культури (насамперед у країнах, що розвиваються), досі перебувають стані модерну чи навіть умовного «домодерну» або взагалі є архаїчними. Тому, розглядаючи потенціал динаміки культури у нинішній період, можна стверджувати наступне:

– Постмодерн (чи постмодернізм) у культурі доцільно загалом охарактеризувати як еkleктичну сукупність стилів та напрямів, що хронологічно слідує після модерну (що власне стає зрозумілим із назви). Крім того, філософія постмодернізму є однією з найбільш розповсюджених сучасних світоглядних шкіл, які спричиняють вагомий вплив на культурні і мистецькі канони [5, с. 134]. Постмодерн являв собою не лише культурний феномен, але й тип мислення, характерний для людини епохи другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Це був термін, який використовувався

для передання специфіки нової епохи, що принципово відрізнялася від попередньої (тобто модерної).

– Класиками вивчення постмодернізму в зарубіжній науці традиційно вважають таких дослідників як Ж.-Ф.Ліотар [3], Ж.Дельоз, Ф.Гваттарі [1], К.Харт [8], Ч.Дженкс [9] та інших всесвітньо відомих імен. Генеза постмодернізму у середині ХХ століття була зумовлена рядом складних соціальних, суспільних, культурних, філософських чинників. Так, перед очима у людства фактично створювалася нова цілісна картина світу, виникли потужні наукові напрями (теорія відносності, кібернетика, ядерна фізика тощо). Звичайно, що це актуалізувало і інтерес до гуманітарних наук, у т.ч. до філософії та культурології, а загалом – сприяло формуванню нових гносеологічних установок тогочасної людини [6, с. 233]

– Вчені стверджують, що постмодерн виник із «кризи супероснов», а саме віри, автора та людини (або гуманітарності) [2, 7]. Продовжуючи цю тезу, можна стверджувати про те, що означена криза вказаних засад не минає й до сих пір. Світоглядно-філософські засади постмодерну знаходяться у стані зближення більшою мірою не з наукою, а з мистецтвом. При цьому домінуючими тенденціями є індивідуалістський хаос концепцій, деконструкція, перевага «несуворого мислення». Декларується «нова філософія», що по-суті відкидає можливість достовірності та об'єктивності. Унаслідок цього такі поняття як «справедливість» або «пработа» частково втрачають своє значення.

– Важливою характерною рисою постмодерну є відсутність певних правил. Даний стиль не диктує авторові критерії для самовираження, а тому митець має право обрати будь-яку форму, манеру й засіб створення свого твору. Саме тому постмодернізм у живописі став передумовою до виникнення художніх інсталяцій і перформансів. Крім того, постмодерністський стиль не має чітких особливостей у художній техніці. Твори постмодерністів являють собою ігровий простір, де відбувається вільний рух образів – їх накладення, перехід, асоціативний зв'язок. Водночас залучивши до своєї творчої орбіти досвід світової художньої культури, постмодерністи зробили це шляхом гротеску, пародії, широко використовуючи прийоми художнього цитування, колажу, повторення.

– Метамодерн (метамодернізм) – це термін, що одержав останнім часом поширення як спосіб вказівки на новоутворені форми сучасної культури, що можна розглядати як вихід за межі модальності постмодерна, що була властива кінцю ХХ століття. Альтернативними назвами метамодерну на сьогодні є вже згаданий пост-постмодерн, археомодерн, альтмодерн, трансмодерн тощо. При цьому метамодерн не заперечує постмодернізм і проєкт постмодерн у цілому як віху в новітній історії культури, а заявляє про його занепад і необхідність початку нового етапу для людського співтовариства.

– Власне термін «метамодерн» був запроваджений у 2010 році філософами Тімотеусом Вермюленом і Робіном ван ден Аккером

(Нідерланди). На їх думку, метамодерн – «це не система мислення, не рух і не троп. (...) це - структура почуття» [10]. В основі цього напрямку лежить ідея про «коливання», як природний світоустрій («Маніфест метамодернізму»): «Надалі рух має здійснюватися шляхом коливань між положеннями з діаметрально протилежними ідеями, що діють як пульсуючі повністю колосальної електричної машини, яка приводить світ у дію» [4].

– Основні ідеями культури метамодерну є:

- «коливання» (раціональна синкретика) – поєднання протилежних явищ в єдиному цілому (людина: душу й тіло, культура: наука, філософія, мистецтво, релігія, психологія). Визнання унікальності кожної частини цілого, вивчення їхнього змісту, пошук взаємовпливів;

- «структура почуття» (естетична синкретика). Раціональна синкретика не придатна для творчості. Естетична (почуттєва) синкретика оперує поняттям «атмосфера» (Неявне), що сполучає у собі почуттєве й трансцендентне. Атмосфера є у кожному предметі, людині або явищі. Загальнозрозумілі атмосфери – це стиль автора («творча особа») або талант конкретної людини;

- вираження атмосфер і знаходження єдиного їхнього джерела, переживання єдності, всупереч різниці – одна із цілей нового мистецтва.

– Ціль метамодерну – заклик до творчого пізнання істини унікальним для кожного способом. Вказане, зокрема, передбачає проникнення у сутність окремих концепцій істини й переживання єдності їхнього обсягу в процесі рівноправного діалогу. У той час як постмодерн характеризувався деконструкцією, іронією, імітаціями, нігілізмом і відкиданням «грандіозних наративів» (якщо буде дозволено дещо спростити його образ), для образів, пов'язаних із метамодерном, характерним є відродження ширості, надії, романтизму, емоційності й потенціалу до великих наративів і універсальних істин, не відкидаючи при цьому і окремих ціннісних характеристик постмодернізму.

– Перехідна фаза між епохами пост- і метамодерну безсумнівно має вважатися досить умовною умовивідною конструкцією. Цей стан культури є реакцією на постмодерн і власне являється його критикою (так само як і постмодерн свого часу по суті був критикою модернізму). Характерними рисами вказаного перехідного періоду у філософсько-естетичному вимірі є:

- заперечення іронії постмодерну, прагнення зробити мистецтво та його образи більшою мірою справжніми та щирими;

- намагання перейти на якісно новий рівень подачі художньої інформації;

- звертання до філософських категорій віртуальної реальності та гіперреальності.

Власне сам постмодерн за таких обставин перетворюється на нову класику. В основі нових естетичних критеріїв знаходиться еkleктичне повернення до передмодерністських форм і стилів (при чому ці пошуки у

певних сферах культури й мистецтва сягають навіть попередніх історичних епох).

– Найявний перехідний стан між постмодерном і метамодерном найбільш чітко виражає кризу ідей попередніх періодів. До цього станом на середину 2010-х років додалася криза світової політичної та безпекової архітектури, а також перехід між п'ятим та шостим укладами технологічного розвитку людства. Якщо для п'ятого глобального укладу технологій (його цикл орієнтовно почався із 1980-х рр.) пріоритет стосувався інформаційно-комунікаційної сфери, альтернативної енергетики, численних біотехнологій, то для шостого укладу (стартував наразі і триватиме орієнтовно до 2030-2040-х років) буде притаманним динамічний розвиток робототехніки, індустрії нових матеріалів, енергетики, здобутої у результаті т.зв. «холодного» вуглецевого синтезу, а також технологій, пов'язаних із освоєнням Космосу. Усе вищевикладене безсумнівно створюватиме нову матеріальну базу для культури (наприклад, це може стосуватися 3D-друку).

Таким чином, закономірним є питання місця української культури на зламі епох постмодерну й метамодерну. Однозначної відповіді на це питання звісно бути не може, проте, на нашу думку, вектор пошуку цієї відповіді має бути спрямований на кожну сферу культури окремо. Наприклад, зі значною долею умовності можна стверджувати, що хореографічне й образотворче мистецтво в Україні вже вступило у «метамодерну» фазу, а література й архітектурне мистецтво ймовірно знаходяться у стадії постмодерну. Що стосується такого сегменту культури як суспільна свідомість, то вона у нашій країні, скоріше за все, поки що є далекою від різного роду «модернів», більше того, досить сильно наповнена архаїчними пережитками з минулого. Разом із тим, безсумнівно, що кожна із цих тез може бути дискусійною і це, вочевидь, формує перспективи для подальших досліджень.

Література

1. Делёз Ж. Тысяча плато. Капитализм и шизофрения / Ж. Делёз, Ф. Гваттари / Пер. с фр. и послесл. Я. И. Свицкого, науч. ред. В. Ю. Кузнецов. – Екатеринбург : У-Фактория; М.: Астрель, 2010. – 895 с.
2. Енциклопедія постмодернізму / пер. з англ. В. Шовкун ; наук. ред. пер. О. Шевченко ; ред. Ч. Е. Вінквіст, В. Е. Тейлор. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. – 503 с.
3. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна = La condition postmoderne // Ж.-Ф. Лиотар / Шмако Н.А. (пер.) с фр. – СПб. : Алетейя, 1998. – 160 с.
4. METAmodernism: переключки внутренние и внешние [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://postmodern.in.ua/?p=2366>.
5. Новейший философский словарь. Постмодернизм / гл. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. – Минск : Современный литератор, 2007. – 815 с.
6. Погребная В. Я. Зарождение и функционирование постмодернистского дискурса / В. Я. Погребная // Интелект. Особистість. Цивілізація : Темат. зб. наук. пр. із соц.-філос. пробл. – Вип. 6 / голов. ред. О. О. Шубін. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – С. 231-242.
7. Русін Р. М. Художній образ: від класики до постмодерну / Р. Русін. – К. : Київський університет, 2015. – 206 с.
8. Харт К. Постмодернизм / К. Харт ; пер. с англ. К. Ткаченко. – М. : Гранд : Фаир-пресс, 2006. – 263 с.

9. Чарльз Дженкс. Язык архитектуры постмодернизма. – М. : Стройиздат, 1985. – 138 с.

10. Timotheus Vermeulen and Robin van den Akker. «Notes on metamodernism» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.emerymartin.net/FE503/Week10/Notes%20on%20Metamodernism.pdf>.

ВИДИ ТА ФОРМИ «СПЕЦІАЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ПОДІЙ» У ПОСТКЛАСИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Данилова Вікторія Євгенівна

аспірант, Харківська державна академія культури

delo.slu4aya@gmail.com

В умовах розвитку сучасної посткласичної культури «спеціальні художні події» постають одним з найефективніших засобів формування цінностей, запровадження ідей та інструментом для створення окремих спільнот. Галузь їх застосування поширюється з кожним днем. Саме тому видова класифікація «спеціальних художніх подій» перебуває в стані формування та постійного доповнення. Але, незважаючи на це, у науковому дискурсі існує значна кількість різноманітних підходів щодо розподілу «спеціальних художніх подій» за видовими ознаками. Ще одна проблема полягає в тенденції до змішування понять виду й форми, що, у свою чергу, вносить плутанину в будь-яку класифікацію. Зважаючи на це, важливо зазначити, що в наведеній нижче класифікації основними параметрами типології для визначення виду є такі чинники: цільова аудиторія; мета організації; тема, привід для організації події; соціокультурне середовище; масштаб.

Класифікація форм ґрунтується на основі засобів виразності, за допомогою яких було втілено художній задум «спеціальної художньої події».

«Спеціальна художня подія» є інструментом впливу на масові та локальні аудиторії, а іноді й на окрему людину, може розгортатися в будь-якому місці, часі та просторі. Вона може спрямовуватися на вирішення різноманітних завдань. Усі вищезазначені чинники зумовили виникнення значної кількості видів «спеціальних художніх подій», які у свою чергу тісно пов'язані. Класифікувати їх можна за окремими критеріями, серед яких слід зазначити такі:

— подія, що є основою: «справжні» (природні) та «штучні» (спеціальні);

— цільові аудиторії, на які спрямована «спеціальна художня подія»: внутрішні та зовнішні;